

Munich Personal RePEc Archive

Black Finance: Methods and Preventive Measures for Money Laundering

Gök, İbrahim Yaşar

Süleyman Demirel University

24 January 2021

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/105582/>
MPRA Paper No. 105582, posted 17 Oct 2024 21:04 UTC

KARA FİNANS: KARA PARA AKLAMADA YÖNTEMLER VE ÖNLEYİCİ TEDBİRLER

Doç. Dr. İbrahim Yaşar GÖK¹

Özet

Bu bölüm, kara para aklama yöntemlerinin gerek klasik gerek modern genel çerçevesini çizdiği gibi, kara para aklama faaliyetlerinin mikro ve makro etkilerini açıklamakta, bunun yanı sıra kara para aklamayla mücadele perspektifinde önleyici tedbirleri sunmaktadır. Kara para aklama yöntemleri evrim geçirerek giderek gelişmekte ve sofistikeleşmekte olduğu gibi, etkileri ise hem devletin siyasi, idari ve ekonomik yapısına hem de toplumsal düzene zarar verici boyutlara erişmektedir. Kara para aklamayla mücadele ise sınır ötesi aklama faaliyetlerinden ötürü en başta uluslararası koordinasyonu gerektirmektedir. Ulusal çerçevede gerekli idari ve hukuki çerçeve çizilerek, yükümlü kişi ve kurumlarda; kurum politikalarının belirlenmesi, uyum departmanlarının teşkili, personel eğitimlerinin gerçekleştirilmesi, risklerin tanımlanarak risk bazlı yaklaşımın benimsenmesi, artırılmış müşteri durum tespiti ve şüpheli işlem bildirimlerinde bulunulmasıyla, mücadelede etkin bir rol oynanması gerekmektedir. Mücadelenin teknolojik boyutunda, yapay zeka sistemleri üzerine AR-GE çalışmalarının yoğunlaşmasıyla, büyük verilerin analizi ve paternlerin tespitinde etkinlik artacağından, mücadelenin etkinliği de artacaktır.

1. Giriş

Kara para; organize suçlar bağlamında uyuşturucu kaçakçılığı, mal varlığına karşı suçlar (hırsızlık, yağma vb.), dolandırıcılık, insan kaçakçılığı, adam kaçırma, illegal kumar, fuhuş, uluslararası ambargoları kırma, illegal silah satışı, içerden öğrenenlerin ticareti, rüşvet, zimmet, irtikap, tefecilik, POS tefeciliği, tarihi eser kaçakçılığı, polişe sahteciliği, organ/doku ticareti, akaryakıt kaçakçılığı vb. illegal eylemlerden kaynaklı olarak elde edilen

---

¹ Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Finans ve Bankacılık Bölümü, ibrahimgok@sdu.edu.tr, Orcid ID: 0000-0003-3941-1512

gelirdir (Schneider ve Windischbauer, 2008:390; Buchanan, 2004:117; MASAK, 2019a:16). Kara para, suçtan elde edilen gelirin yanı sıra, legal yollardan elde edilen gelirin de illegal hale dönüşmesiyle ortaya çıkabilir. Örneğin, bir ülkenin döviz kontrollerini veya diğer finansal düzenlemelerini ihlal ederek hareket ettirilen bir para illegal hale gelebileceği gibi, vergi kaçırma yoluyla da temiz paradan kirli para ortaya çıkabilir (Morris-Cotterill, 2001:17).

Ekonomik menfaat temini maksadıyla suça karışanlar, sadece bu suçlar nedeniyle yargılanmaktan kurtulmayı değil, aynı zamanda bu suçların meyvelerinden istifade etmeyi amaç edinmektedirler. Nitekim suça karışanlardan bazıları bu menfaatleri hızlıca tüketme düşüncesinde iken, aralarında uluslararası suçluların da bulunduğu diğerleri ise gelecekteki ekonomik fırsatlar için tasarrufta bulunma eğilimindedir (Levi ve Reuter, 2006:289).

Kara para aklama kavramı, ABD’de 1930’larda mafyanın illegal parayı nakit-yoğun yıkama salonları vasıtasıyla aklama teşebbüslerinden hareketle ortaya çıkmıştır (Schneider, 2010:473). Kara para aklamanın iki temel karakteristiği bulunmaktadır. Bunlardan birisi illegalite olup, illegal bir faaliyetten elde edilen gelirin kullanılması durumudur. İkincisi ise gizleme olup, para aklamanın temel amacı da zaten illegal kaynaktan elde edilen gelirin kaynağının saklanması temin etmektir (Masciandaro, 1999:226).

Legal ve illegal faaliyetlerden elde edilen gelirler arasındaki en belirgin fark, bu paraların harcanabilmesindeki kolaylıktır. Nitekim kara para aklama, illegal faaliyetlerden elde edilen gelirleri harcanabilir hale getirmektedir (Ferwerda, 2009:904). Gerçekten, illegal faaliyetlerden elde edilen gelirlerin potansiyel bir satın alma gücü vardır, ancak bu para ilk etapta ne tüketim ne de yatırım anlamında kullanılamamaktadır. İşte kara para aklama, bu potansiyeli dinamik bir hale getirir (Masciandaro, 1998:49).

Buchanan (2004:117), kara para aklanması sürecini üç aşamada kategorize etmiştir. Bunlar; yerleştirme, katmanlama ve entegrasyondur. Yerleştirme aşamasında, suçtan elde edilen gelir finansal sistemle tanıştırılır. Bu aşamada suç gelirleri en belirgin haldedir ve tespit riski yüksektir. Nitekim bu aşamanın amacı da tespit edilmekten kaçınma ve parayı kaynağından mümkün olduğunca uzaklaştırmaktır. Bunun için kara para aklayan, büyük miktarlarda parayı daha yönetilebilir şekillerde sunmak için çözümler üretmek durumundadır. İlk aşamayı takiben katmanlama aşaması devreye girer. Bu aşamada, bir finansal işlemler örgüsü yaratılarak, paralel ve seri işlemler yoluyla kayıtların izinin sürülmesi zorlaştırılır. Katmanlama,

genellikle iki ya da daha fazla yetki alanını barındırır. Son aşamada ise aklanmış para, formel ekonomik sektör faaliyetlerine entegre edilir (Buchanan, 2004:117).

Çalışmanın devamında; ikinci bölümde kara para aklamada süreç ve yöntemler tanıtılmış, üçüncü bölümde kara para aklama faaliyetlerinin makro ve mikro etkileri ortaya konulmuş, dördüncü bölümde kara para aklamaya ilişkin düzenleyici çerçeve genel hatlarıyla sunulmuş, beşinci bölümde kara para aklamayı önleyici tedbirler ele alınmış ve sonuç bölümüyle çalışma tamamlanmıştır.

2. Kara Para Aklamada Süreç ve Yöntemler

2.1. Finansal Kurumların Rolü

2.1.1. Bankalar

Bankalar, legal finansal sistemin kapıcısı görevini üstlenirken, aynı zamanda kara para aklama ve diğer bazı hileli işlemlere karşı da savunmasız kalabilmektedirler (Pramod, Li ve Gao, 2012:172). Bankalar, kara para aklamada büyük bir rol üstlenmekte ve kara para akışında aracı olma işlevini yerine getirmektedirler. Nasıl ki bir bardak suya bir damla mürekkep karıştığında su bulanıklaşırsa ve mürekkebi sudan arındırmak mümkün değilse, aynı şekilde kirli paranın da bankacılık sistemine karışmasıyla onu temiz paradan ayırmak büyük güçlük arz edebilmektedir (Morris-Cotterill, 2001:17).

Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK), bankalar için bir şüpheli işlem bildirim rehberi hazırlamıştır. İlki 2014 tarihinde yayınlanan rehberin, 4. sürümü Nisan 2019'da yayımlanmıştır. Rehberde göre kara para aklamaya konu olabilecek işlemler; hesaba para yatırma/çekme, yurtiçi/yurtdışı para transfer işlemleri, kredi işlemleri (nakdi/gayri nakdi), döviz/efektif alım satım işlemleri (arbitraj dahil), fatura/kurum ödemeleri (maaş, kira, aidat, bağış vb.), banka tahsilatları, yatırım işlemleri (repo/ters repo, altın vb.), POS alış/satış işlemleri, kıymetli evraka ilişkin işlemler, iptal/iade/düzeltilme işlemleri ile diğer işlemlerden oluşmaktadır. İşlem kanalları ise; şube, ATM, internet, POS, telefon bankacılığı, banka bilgi işlem sistemi ve bu kanallar haricindeki yapılan diğer işlemlerdir (MASAK, 2019b:18-20).

MASAK rehberinde ortaya konulan şüpheli işlem tipleri bağlamında, bankalarda kullanılan bazı kara para aklama yöntemlerine de işaret edilmektedir. Bunlar arasında; i) sürekli olarak üçüncü şahısların hesabına nakit para yatırılması, ii) birbirinden görünürde bağımsız kişilerin aynı

kişiye imza yetkisi vermesi, iii) birçok kişinin ortak vadeli mevduat hesabı açtırarak yoğun bir nakit işlem veya yurtiçi/yurtdışı para transferi trafiği oluşturması, iv) kiralık kasanın yoğun bir trafikle birçok kişi tarafından para kasası gibi kullanılması, v) kaynağı belirsiz hamiline enstrümanlar teminat gösterilerek kredi alınması, vi) kredi kartlarının sürekli kıymetli maden alımında kullanılması, vii) sorunlu bir kredinin ödenmesi, viii) kredi kullanıp vadesinden önce ödenmesi, ix) lisanssız elektronik paraların alınıp satılması, x) bireysel kredi kartına sık sık alacak işlemi gerçekleştirilmesi, xi) kar amacı gütmeyen kuruluşların paravan olarak kullanılmasıyla, kuruluşun amaç/faaliyet/kaynakları ile uyumsuz işlemler yürütülmesi yer almaktadır (MASAK, 2019b:21-28).

Bankalarda karşılaşılan klasik aklama tiplerinden birisi de şirinler (smurfing) yöntemidir. Bu yöntem, özellikle belli miktarın üzerindeki yatırılan paraların bildirim mecburiyetinin bulunduğu ülkelerde uygulanmakta olup, paranın birçok kişi tarafından bu belli miktarın hemen altında kalan tutarlarda aynı bankanın farklı şubelerine ya da değişik bankalara yatırılmasıyla, bankaların bildirim yükümlülüğünün aşılmaya çalışılmasıdır (Ünlü, 2019:163). Birçok kişinin bir hesaba ATM'lerden sık sık kartsız olarak para yatırması ya da çok sayıda göndericinin cebe havale yoluyla sık sık ve küçük miktarlarda para transferi yapması da bu kapsamda değerlendirilebilir. Bir diğer geleneksel aklama tipi ise parçalamadır. Bu yöntemde suçlu, yine bildirim yükümlülüğünü aşmak amacıyla, tek seferde toplu olarak yapabileceği hesaba para yatırma işlemlerini, bildirim yükümlülüğünün altındaki seviyelerde kalacak şekilde parçalayarak, birçok işlem etrafında gerçekleştirmektedir (Welling, 1993:787).

2.1.2. Diğer Finansal Kurumlar

Sigorta ve emeklilik şirketleri ile sigorta ve reasürans aracıları, faktoring şirketleri, ödeme kuruluşları ile elektronik para kuruluşları, finansman şirketleri, yatırım ortaklıkları, portföy yönetim şirketleri, takas ve saklama hizmeti veren kuruluşlar, sermaye piyasası aracı kurumları, finansal kiralama şirketleri, yetkili müesseseler ile kıymetli maden aracı kurumları gibi 'finansal kuruluşlar' kullanılarak kara para aklanabilmektedir (MASAK, 2019c:24).

2.1.2.1. Sigorta Sektörü

Sigorta sektörü marifetiyle kara para aklanmasının daha az elverişli olduğuna dair görüş ekseninde, dünyanın çoğu yerinde bırakınız yapsınlar davranışı sergilenebilmekte ve negatif sonuçlar göz ardı edilebilmektedir

(Thanasegaran ve Shanmugam, 2008:136). Halbuki, sigorta konusunun farklı şirketlere sigorta ettirilmesi, kasıtlı hasar oluşturulması, hasar sonrası yolsuzluklar vb. eylemlerle kara para aklanabilmektedir (Aydoğan ve Akpınar, 2016:37). Nitekim yıllık gelir sigortası vb. yatırım tipi hayat sigortası ürünlerinin de istismar edilmesi potansiyeli bulunmaktadır (Camilleri, 2012).

2.1.2.2. Faktoring, Finansman ve Finansal Kiralama Şirketleri

Faktoring, finansman ve finansal kiralama şirketlerinin karşılaşılabileceği şüpheli işlem tipleri ve gerçekleştirilecek bildirim faaliyetlerine ilişkin MASAK tarafından bir rehber hazırlanmıştır. Bu rehberde göre faktoring şirketlerinin karşılaşılabileceği yöntemler arasında, i) faktöre vadeli alacağını devreden satıcı tarafından, alıcısına, piyasa koşullarına göre sürekli olarak yüksek bedelle hizmet sunulması veya mal satılması, ii) sahte veya çalıntı çeklerin/faturaların faktöre ibraz edilmesi ve iii) faktoring işlemine konu faturadaki mal/hizmetin, piyasa değerinin oldukça üzerinde bir fiyatla alınması/satılması yer almaktadır. Finansman şirketlerinin karşılaşılabileceği bir tip ise alım/satım konu malların piyasa değerinin oldukça üzerinde alınması/satılmasıdır. Faktoring/finansman/finansal kiralama şirketleri, alıcı ya da satıcıdan birinin paravan olduğu ve ii) alıcı/satıcı arasında muvazaalı bir işlem gerçekleştirilmesi gibi tiplerle de karşılaşabilir (MASAK, 2019a:19).

2.1.2.3. Sermaye Piyasası Aracı Kurumları

Sermaye piyasası aracı kurumlarına ilişkin şüpheli işlem bildirim rehberinin ilk sürümü 2014 yılında yayımlanmış, en son değişiklikler ise 2016 yılında gerçekleşmiştir. Rehberdeki sayılan yöntemler arasında; i) kredili işlem tesis edilmesi veya bu kredi için kısa sürede yüksek meblağlarda para yatırılması (ya da özkaynak artırması), ii) başka aracı kurumlar nezdindeki ilgisiz kişilerin hesaplarına sık sık nakit/menkul kıymet virmanı yapılması, iii) nakit kullanılmasıyla büyük miktarlarda sermaye piyasası araçlarının satın alımı, iv) getirilerin ivedilikle müşteri ile ilişkisiz üçüncü şahıslara transferi yer almaktadır (MASAK, 2019e:21).

2.1.2.4. Yetkili Müesseseler ile Kıymetli Maden ve Taşların Araçları

MASAK, hem yetkili müesseseler hem de kıymetli maden ve taşların araçları için şüpheli işlem bildirim rehberleri hazırlanmıştır. Nitekim özellikle Türkiye’de bankacılık sisteminin dışında vuku bulan büyük ve

etkin bir döviz ve kıymetli maden piyasası bulunmaktadır. Her ne kadar bankacılık sistemi dışında süregelen döviz ve kıymetli maden işlemlerinin kaydının tutulması gerekse de kayıt dışı işlemlerin gerçekleşmesi potansiyeli bulunmaktadır. Üstelik kayıtları tutulan işlemlerde de kara para aklanması riski vardır.

Kıymetli maden ve taşlar; anonimliği, değer-kütle oranı, değer zaman içerisinde muhafaza edilebilme yeterliliği gibi karakteristikler nedeniyle, özellikle uyuşturucu kaçakçısı organizasyonların narko-ticaret gelirlerinin aklanmasında önemli bir araç olmakta ve altın tedarik zincirine bilhassa maden aşaması ve zenginleştirme safhasında sızılarak, tespiti ve engellenmesi güçlük arz eden kara para aklama düzenleri kurulabilmektedir (Zabyelina ve Heins, 2020:439).

Rehberlerde; yetkili müesseseler ve kıymetli maden/taşlar aracıları için kıymetli taş ve maden işlemleri, işlenmemiş altın alım/satımı, kuyum alım/satımı, efektif alım/satımı, döviz natık çek işlemleri, banka transferi işlemleri özelinde bazı kara para aklama yöntemlerine vurgu yapılmıştır. Bunlar arasında; i) kimlik tespiti için gereken limitin altında sık sık yetkili müesseseden/kıymetli maden ve taşlar aracısından döviz alınıp/satılması, ii) büyük miktarlarda döviz alınıp/satılması, iii) sıkça kullanılmayan büyük miktarda dövizin konvertibl dövizler veya TL'ye çevrilmesi, iv) çalıntı altınla işlem yapılması, v) tarihi eser niteliğinde altınların alım/satımına konu edilmesi ve vi) kara para aklamaya konu yabancı ülke menşeli altınların iç piyasada alınıp/satılması yer almaktadır (MASAK, 2019f:20; MASAK, 2019g:20).

2.1.2.5. Ödeme Kuruluşları ile Elektronik Para Kuruluşları

Ödeme kuruluşları ve elektronik para kuruluşlarının işlemleri üzerinden kara para aklanması potansiyeli bulunduğu için MASAK tarafından bu kuruluşlara yönelik şüpheli işlem bildirim rehberi 2017 yılında yayınlanmıştır. Rehberde kara para aklama yöntemleri arasında; i) aynı ödeme hesabından birçok kişiye yüksek meblağlarda ödeme gerçekleştirilmesi, ii) ödeme hesabına birçok kişi tarafından sık sık para gönderilmesi, iii) yüksek meblağlara karşılık gelen para yatırılması ve bu meblağın belli periyotlarla çekilmesi, iv) sık sık internet üzerinden mal/hizmet satın alınması, v) hesaba yatan yüksek meblağın küçük miktarlar halinde birçok kişiye transferi, vi) elektronik para transferinin illegal kumar/bahis sitelerinde kullanılması, vii) ön ödemeli karttan yüksek miktarlarda nakit çekilmesi ya da bu kartın sürekli altın vb. kıymetli malların alımında kullanılması ve viii) üye işyerinin faaliyet alanı dışında satışlarda

bulunması veya satış fiyatlarının piyasanın oldukça altında/üstünde olması yer almaktadır (MASAK, 2019h:18-19).

2.2. Kara Paranın Uluslararası Aklanması

Globalleşme, teknolojik inovasyon ve finansal piyasaların entegrasyonu yoluyla devletleri birbirine yaklaştırmış, uluslararası ticaret büyük ölçüde daha kolay ve ucuz bir hale gelmiş ve global finansal sistem 24 saat faaliyette bulunur bir yapıya kavuşarak sınır ötesi yatırımlar büyük artışlar sergilemiştir. Bu faydalar ekseninde globalleşme sadece legal ekonomiye değil, aynı zamanda illegal ekonominin katılımcılarına da fayda sağlayabilmektedir. Nitekim globalleşmenin hız kazanması paralelinde, kara para aklayanlar daha kolay, sofistike ve karlı bir şekilde faaliyetlerini gerçekleştirir hale gelmişlerdir (Buchanan, 2004:115-116).

Uluslararası finansal sistemdeki bazı gelişmeler kara paranın bulunması, dondurulması ve cezalandırılmasını giderek daha zor hale getirmektedir. Bu gelişmeler; dolarizasyon, finansal deregülasyona yönelik artan trend, euromarketin gelişimi ve finansal gizlilik cennetlerinin giderek artmasıdır (UNODC, 2020). Finansal hizmet şirketlerinin globalleşmesi, daha az düzenlemeye tabi yargı alanlarındaki finansal kurumlara paranın yatırılıp, daha sıkı düzenlemelere tabi yargı alanlarındaki şubelere paranın dahili olarak kolay bir şekilde transferini de mümkün kılabilir (Morris-Cotterill, 2001:16).

2.2.1. Finansal Kurumlar Aracılığıyla Uluslararası Kara Para Aklanması

MASAK, finansal kurumlara ilişkin hazırladığı şüpheli işlem rehberlerinde, uluslararası kara para aklamaya işaret eden şüpheli işlem tipleri etrafında yöntemlere dolaylı olarak birçok kere atıf yapmıştır. Bunlardan büyük çoğunluğu bankalar için işaret edilmiş vaziyettedir. Şüpheli işlem tipi açıklamalarında yer alan; ‘yabancı’, ‘off-shore’, ‘riskli ülke’, ‘ülkeler’, ‘yurtdışı’ gibi anahtar kelimeler ekseninde bir tasnif yapılarak, bankalar üzerinden gerçekleştirilecek uluslararası kara para aklama yöntemlerinin genel bir çerçevesi çizilmiştir. Buna göre çerçeve içerisinde; i) aynı yabancı para cinsinden birden fazla açtırılan hesaplara yatan paraları ilişkisiz serbest ticaret bölgeleri veya off-shore’larda bulunan kişi/kurumlara aktarma, ii) yurtdışındaki mesai bitimine yakın saatlerde gönderilen paranın bilhassa Cuma günü karşı ülkedeki mesai saatleri sonrası çekilmesi ya da Cuma günü mesai saati bitmeden önce mesainin bir müddet

daha devam edeceği ülkelere para transferi, iii) hesaptaki paranın bölünerek yurtdışına transferi, iv) sadece yurtdışından gelen paranın çekilmesi için açılan bir hesaptan sık sık para çekilmesi ya da yurtdışına transfer amacıyla açılan hesaptan para transferleri, v) yurtdışı yerleşik müşterinin yurtiçi hesabına yurtdışından gelen paranın yine derhal yurtdışına transferi, vi) yurtdışındaki farklı kişilerden sürekli yurtiçi aynı hesaba para transferi ya da yurtdışındaki aynı kişilerden yurtiçi farklı müşterilere transferler, vii) bir kişinin birçok yabancı uyruklu kişi adına vekaletle işlem yapması, viii) riskli ülke şirketlerinin aktiflerini teminat göstererek kredi başvurusunda bulunma, ix) müşteri adına hareket eden kimselerin müşteriyi ilişkisiz ülkelerle döviz üzerinden elektronik transfer işlemleri, x) riskli ülkelerde hesap açılması, bu ülkelerde çıkarılan kredi kartlarının kullanımı, bu ülkelere/ülkelerden fon transferi ya da bu ülke bankalarından elde edilen mektuplara istinaden yurtiçinde kredi talebinde bulunulması, xi) kar amacı gütmeyen kuruluşlara yapılan bağışların tamamı veya büyük kısmının yurtdışından gelmesi, xii) kar amacı gütmeyen kuruluşun yabancı uyruklu yöneticisinin uyruğunda bulunduğu riskli ülke ile kuruluş arasındaki büyük meblağlı işlemler gerçekleştirilmesi ve xiii) kar amacı gütmeyen kuruluşlarda birçok kişi/kurum hesabı kullanılarak teslim alınan fonların yabancı lehtarlara transferi yer almaktadır (MASAK, 2019b:21-28).

Sigorta sektöründe, riskli ülkelere/ ülkelerden prim ödemesi yapılması ile riskli ülkelere veya bu ülkelerden müşteriye gerçekleştirilen ödemelere dikkat edilmesi gerekmektedir (MASAK, 2019d:20). Üstelik, kara para aklamanın bir parçası olan bir sigorta şirketinin yurtdışındaki itibarlı reasürans şirketleriyle reasürans anlaşmalarına girerek, reasürans şirketlerinden elde edecekleri ödemeye kara para aklaması riski de bulunmaktadır (IAIS, 2004:6). Ödeme kuruluşları aracılığıyla yetkili uluslararası kurumların yasaklı/şüpheli listesinde bulunan kişilere para transferi yapılması potansiyeli bulunduğu gibi (MASAK, 2019h:18), sermaye piyasası aracı kurumlarının riskli ülkelerden gönderilen veya bu ülkelerden alınan fonlara ve ayrıca bankacılık işlemleri için yukarıda açıklanan yurtdışı unsurlu birçok işleme dikkat etmesi (MASAK, 2019e:20-21) gerekir. Yetkili müesseseler ile kıymetli maden/taş araçlarının riskli ülkelerde bulunan kişilerle gerçekleştirecekleri kıymetli maden ve taşların ithalat/ihracat işlemleri ile riskli ülkelerle gerçekleştirilecek diğer işlemlere dikkatle yaklaşmaları gerekmektedir (MASAK, 2019f,g:21).

2.2.2. Uluslararası Ticaret Yoluyla Kara Para Aklanması

Kara paranın uluslararası ticaret sisteminin istismarı ile aklanması yoluna gidilebilmektedir (Delston ve Walls, 2009:85; FATF, 2008:1). Nitekim ABD’de ticaret bazlı kara para aklamaya ilişkin, Ocak 2004-Mayıs 2009 arası dönemde, 276 milyar USD’ye karşılık gelen 17.000’den fazla şüpheli işlem bildirimleri gerçekleştirilmiş ve bildirimlerin sayısı yıllar itibariyle büyük artışlar sergilemiştir (FinCEN, 2010). Uluslararası ticaret sistemi, sahip olduğu bazı savunmasızlıklardan ötürü kara para aklanmasına maruz kalmaktadır. Bunlar arasında; birçok döviz işleminin kullanılmasından ötürü karmaşıklık, çeşitli ticaret finansmanı anlaşmaları, legal ve illegal fonların karışması ve şüpheli ticaret işlemlerini tespit edebilmek için çoğu gümrük teşkilatının sınırlı kaynaklara sahip olması yer almaktadır (FATF, 2006).

Para yurtiçinden yabancı bir ülkeye ihracatın değeri azaltılarak ya da ithalatın değeri artırılarak çıkarılabileceği gibi, yabancı bir ülkeden de yurtiçine ihracatın değeri artırılarak ya da ithalatın değeri azaltılarak illegal olarak sokulabilir. Örneğin, A ülkesindeki bir suçlu ya da terörist, bir B ülkesine 1 milyon \$ çıkartmak istemektedir. Bunun için A ülkesindeki suçlu/terörist B ülkesindeki bir ihracatçı ile anlaşmıştır. B ülkesindeki ihracatçı kendi yerel piyasasından C ürününü tanesi 1 USD’den 1.000 adet olarak 1.000 USD ödemiştir. Bu C ürününü ise A ülkesindeki ithalatçıya tanesi 1.000 USD’den satmıştır. Bu durumda, A ülkesindeki ithalatçı aslında piyasa değeri 1.000 USD olan C ürününü 1.000 kat fazla ödeyerek 1 milyon USD’ye satın almıştır. Bu suretle, A ülkesindeki ithalatçı, aslında 999.000 USD’yi yurt dışına illegal olarak çıkarmıştır (Zdanowicz, 2009:857-858).

Kara paranın uluslararası ticaret yoluyla aklanmasında kullanılan diğer yöntemler arasında; hayali faturalama (gerçekte olmayan mallara ilişkin), mükerrer faturalama, ürünlerin miktar ve kalitelerini yanlış beyan etme, suç grupları arasında legal mal sevkiyatı, hayalet yükleme (evrak olmasına rağmen malın gerçekte hareket ettirilmemesi), aklanan paraların danışmanlık ya da hizmet bedeli kılıfında beyan edilmesi yer almaktadır (AUSTRAC, 2013). Kara paranın ticaret bazında aklanması tekniklerinin karmaşıklığı değişebilmekte olup, paranın izini sürülememesi için çoğu kere diğer kara para aklama teknikleriyle birlikte uygulanılmaktadır (FATF, 2006).

2.2.3. Hawala Yöntemi

Hawala, bir informel değer transfer sistemi olup, özellikle Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Hindistan alt kıtasında oldukça yaygındır (ACAMS, 2020).

Yöntem, geleneksel bankacılık sisteminin dışarısında ya da paralelinde faaliyet gösterir. Yöntemde A ülkesinde bulunan X kişisi kendi ülkesindeki hawalalara ulaşarak parayı B ülkesinden Y kişisine göndermek istediğini söyler. Bunun üzerine, A ülkesindeki hawaladar, B ülkesindeki çalıştığı hawaladlarla temas kurarak, Y kişisine para ödenmesini sağlar. Parayı gönderen, hawalalara güven duyarak parayı teslim ederken, aslında para hareketsiz kalmakta, hawaladaların kendi aralarındaki hesapların denkleştirilmesiyle, anonimlik de korunarak, ülkeler arası para transferi sağlanmaktadır. Hawaladalar bu işlemde bir komisyon kazancı elde etmektedir (Jost ve Sandhu, 2020).

2.3. Siber Aklama

İnternetin sınır tanımayan iletişim platformunu kullanarak siber suçları işleyenler, sonrasında suç gelirlerinin siber ortamda aklanması faaliyetlerine yönelmektedirler (Mikhaylov ve Frank, 2016:80). Asya/Pasifik bölgesi için hazırlanan 2018 yıllık tipoloji raporunda bazı yöntemlere vurgu yapılmıştır. Bunlardan birincisi sosyal medya platformlarında yapılan paylaşımlarla, çeşitli yalan haberler ve sahte amaçlar etrafında para toplanarak, yasa dışı toplanılan paraların kısa sürede başka banka hesaplarına aktarılmasıdır. İkincisi, kimlik hırsızlığıyla internet üzerinden yetkilendirilmeden yapılan para transferleridir. Üçüncüsü, illegal online kumar siteleri üzerinden paranın legalize edilme faaliyetleridir. Dördüncüsü, özellikle bilinen uluslararası şirketlerin isimlerinin kullanılması yoluyla, gönderilen e-postalar üzerinden talep edilen dikkat çekmeyen miktarların, ivedilikle çekilmesi ya da transfer edilmesi eylemidir. Beşincisi, para katırları yöntemidir. Bu yöntemde, suçlular, internet sevgili platformları ya da sosyal ağ siteleri üzerinden mağdurlarla arkadaşlık kurmaktadır. Yöntemde, mağdurun hesabına para aktararak, bu paranın da başka hesaplara göndertilmesi sağlanmaktadır (Tookitaki, 2020).

Siber kara para aklamanın yeni yüzlerinden birisi de kripto paralardır (Dayi, 2019:27). Kripto paralara ilişkin düzenleyici çerçevedeki yetersizlikler (Gök, 2020:135) ve üstelik finansal kurumların başlıca prensiplerinden olan ‘müşterini tanı’ ilkesine dikkat edilmemesi (Brown, 2016:328) gibi unsurlar, kara paranın kripto paralarla aklanmasına kapı aralamaktadır. Kripto paraların, düşük veya hiç olmayan işlem maliyetleri, işlemlerin anlık olarak tamamlanması bağlamında hızlilik, uluslararası transfer edilebilirlik bağlamında taşınabilirlik, işlemlerde geriye alınamamazlık, işlemlerin hizmet sağlayıcısına bağlı olmaması bağlamında esneklik gibi hususlar kara para aklama için doğrudan teşvik edici pozitif

etkenler iken; merkezi olmayan madencilik ve muhafaza, asimetrik şifreleme bağlamında anonim doğrulama, ödeme işlemlerinde aracılar gereksinim duyulmaması gibi hususlar kara para aklamaya dolaylı teşvik edici etkenlerdir. Öte yandan, kabul edilebilirliğin geleneksel finansal araçlar ve hizmetlere göre daha düşük olması ile kripto para fiyatlarındaki yüksek volatilité ise kara para aklamaya doğrudan negatif etki eden faktörlerdir (Brenig, Accorsi ve Müller, 2015:8-11). Kripto borsalarda 2018 yılında 1 milyar USD civarı, 2019 yılında ise 2,8 milyar USD civarı kara para aklandığı, özellikle düzenlemeye tabi popüler borsaların müşterini tanı kuralına muhatap olmasına rağmen, kara para aklayanların tezgahüstü brokerlar aracılığıyla yine de işlemlerini gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir (Orcutt, 2020).

2.4. Kumarhane/Bahis Şirketleri Üzerinden Aklama

Çin’de Macau, ABD’de Las Vegas ve Atlantic City, Monaco’da Monte Carlo gibi şehirler dünyanın kumarhane başkentleridir. 2019 yılında Dünya genelinde kumarhanelerin yaklaşık olarak 130 milyar USD brüt gelir elde ettiği tahmin edilmektedir (Statista, 2020). Kumarhaneler; elektronik transferler yoluyla fon alma/gönderme, para değişimi işlemleri yürütme, oyun kredisi açma, çek bozdurma gibi birçok finansal faaliyete girişmekte olup, işlemlerin çeşitliliği, frekansı ve hacmi, kumarhane faaliyetlerini özellikle kara para aklama karşısında savunmasız bırakabilmektedir (Lam ve Greenlees, 2017:53). Sadece Kanada Vancouver’daki gazinoların VİP odalarında 100.000 USD’ye kadar bahis limitleriyle oynanan bakara oyunları ile 2 milyar USD civarı kara para aklandığı tespit edilmiştir (Smith, 2019).

2.5. Gayrimenkul Üzerinden Aklama

Gayrimenkullerin yüksek fiyatlı oluşu, fiyat dalgalanmaları, gerçek değerin tespitindeki güçlük ve hukuken sahip olanla ekonomik olarak sahip olanın ille de aynı kişi olmaması gibi faktörler, birçok ülkede gayrimenkul sektörünü kara para aklamaya maruz bırakabilmektedir (Unger ve Ferwerda, 2011). Gayrimenkulün fiyatlarının zaman içerisinde artışı, kiralanarak gelir elde edilebilmesi, gayrimenkul satın alımının sağladığı saygı ve finansal sektöre göre kara para aklamaktan kaynaklı risklerin daha düşük olması gibi unsurlar da suçluların gayrimenkule yönelmesine neden olabilmektedir (EPRS, 2019). ABD’de 1996 ile 2006 arasında beyan edilen 9.528 şüpheli işlem bildiriminden rastgele olarak seçilen 960 tanesinin incelemeye tabi tutulduğu bir çalışmada, 960 bildirimden ticari gayrimenkul işlemlerine konu

olan 360 bildirimim %66'sında kara para aklama faaliyetlerinin vuku bulunduğu tespit edilmiştir (FinCEN, 2006).

2.6. Değerli Taşınır Varlıkların Satın Alınması Yoluyla Aklama

Kara paranın, sanat eserleri, antika eşyalar, yarış atları ve arabalar gibi değerli varlıkların alışverişi yoluyla aklanmasına sıklıkla başvurulabilmektedir (APG, 2020). Bu değerli varlıklardan özellikle sanat eserlerinin istismarı dikkat çekicidir. Sanat eserlerinin sahiplik geçmişine ilişkin yeterli kayıtların bulunmayışı, anonim satışlar, işlemlerin şeffaflığındaki eksiklikler, kara parayla mücadele kurallarının eksikliği, sanat eserlerinin emtialaştırılması, freeportların kullanımı gibi faktörler, sanat eserleri piyasasının kara para aklamaya karşı en büyük savunmasızlıklarıdır (Hufnagel ve King, 2020). Kara para aklamak isteyen, ya sahte olan, ya uydurma bir kaynağı olan, ya da çalınan veya yağmalanan bir sanat eserini açık artırmada satışa çıkarırken, arka planda işbirlikçisine para aktarmakta ve bu işbirlikçi açık artırmada bu eseri satın alarak, bir yandan eserin gerçekten el değiştirmemesi, diğer yandan paranın müzayede kurumu üzerinden el değiştirmesi temin edilmektedir. Üstelik bu işlemin birçok müzayedede tekrarlanması kara para aklama olayına boyut katmaktadır (Massy, 2008:733).

2.7. Paravan Şirketler veya Karıştırma Faaliyetleri Etrafında Aklama

Bu iki yöntem aslında birbirinden farklılaşmaktadır. Paravan şirketler önemli bir mal varlığına sahip olmadığı gibi, faaliyetlerinin büyüklüğü de anlamlı değildir. Kara para aklayan, müşterilerin genellikle anonim bir şekilde nakit para ödemeleri yaptıkları bazı hizmetleri sunuyor görüntüsü vererek, güzellik salonları vb. işletmeleri kullanır. Kara para aklayan parayı paravan şirkete getirir, şirket ise bu parayı hesaplarına aktarır. Nakit tahsilatlara ilişkin sahte faturalar veya fişler kesilirken, dışarıya karşı ise legal ve temiz bir para görüntüsü verilir (Cornell Law School, 2020). Karıştırma faaliyeti ya da diğer adıyla işletme yatırımlarında ise suçtan elde edilen gelirin legal işletmelerin paralarına dahil edilmesiyle, fonun kaynağının tespiti güçleştirilmektedir (APG, 2020).

3. Kara Para Aklama Faaliyetlerinin Etkileri

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi'ne göre, Dünya genelinde aklanan kara paranın büyüklüğünün global GSYİH'nın %2 ila %5'ine karşılık geldiği (800 milyar USD – 2 trilyon USD arasında) tahmin edilmektedir (UNODC, 2020). Kara para aklamanın; gölge ve yeraltı ekonomisinin büyümesine yardım etme, ülkeler arasında illegal sermaye akımlarını tetikleme (Hendriyetty ve Grewal, 2017), beklenmedik sınır ötesi transferler nedeniyle faiz oranı ve döviz kurlarında volatiliteye yol açabilme, iktisadi temellerle ilişkili olmayan para talebi değişikliklerini ortaya çıkarabilme, makroekonomik istatistiklerde ortaya çıkaracağı hatalar nedeniyle politika hatalarına neden olabilme, varlık fiyatlarında balonlar oluşturabilme, finansal kurumlar için stabil olmayan bir yükümlülük temeli ile sağlam olmayan bir varlık yapısını geliştirme, sistemik krizlere yol açma potansiyeli taşıma ve bir ülkedeki legal faaliyetleri bile kara para şüphesi zannı altında bırakma gibi makroekonomik sonuçları vardır (Quirk, 1997:13).

Gölge ekonomi, toplanan vergilerin azalmasına yol açacağından kamu hizmeti sağlamanın maliyeti artmakta (Faal, 2003:3) ve bu da beraberinde vergi oranlarında bir artışa yol açabilmektedir (Vousinas, 2017:390). Kara paranın bir diğer olumsuz ekonomik etkisi haksız rekabete yol açmasıdır. Suçtan elde edilen geliri legal görünümlü işletme faaliyetlerine enjekte edenlerin aldıkları veya sattıkları mallara ilişkin fiyatlandırmaları, legal bir çerçevede faaliyetlerini yürüten işletmelerden farklılaşacaktır. Bu da beraberinde legal çerçevede faaliyet sergileyen işletmelerin piyasadan silinmesine yol açabilir.

Kara para aklayan mafya ve karteller, rüşvet, yolsuzluk ve seçimlere hileyle müdahale gibi eylemlerle politik kurumları aşındırabildiği gibi, aklanan para, terörist faaliyetlerin finansmanında da kullanılabilir (Unger vd., 2006:94-95). Kara para aklama, suçu kayda değer kılarak artıracığı gibi, aslında toplumda en değer verilmemesi gerekenlere meşruluk ve saygınlık kazandırarak, ekonomik gücün hukuka uygun yaşayanlardan alınıp suçlulara verilmesini ve gelirin iyiden kötüye doğru yeniden dağılmasını netice vermektedir (Mackrell, 1996:31). Paranın mağdurdan suçluya transferi beraberinde tüketimdeki bozukluğu da getirecektir, zira bu iki grubun harcama tercihleri farklılaşmakta olup, mağdurların azalan ve farklı harcamaları ile suçluların artan ve farklı harcamalarının olumsuz ekonomik yansımaları ortaya çıkacaktır (Unger vd., 2006:84). Kara para aklama, yatırım ve tasarruflarda da bir bozukluğa yol açacak olup, velev ki

kara para düşük yatırım getirilerini netice verse bile, suçlular en büyük saklanmayı temin eden yatırımlara eğilimli olduklarından, gelirin iyi yatırımlardan riskli ve düşük kaliteli yatırımlara yönelmesi durumu ortaya çıkacaktır (Unger vd., 2006:84).

Kara para aklama, finansal kurumları özellikle iki açıdan zayıflatmaktadır. Bunlardan birincisi finansal kurumların kendi kendilerini aşındırmalarıdır. Zira kara para aklama eylemleri ile çalışanların hileli işlemlere karışmaları arasında bir korelasyon bulunmaktadır. Nitekim kara para aklama hacminin artmasıyla, kara para aklama kanalları üzerinde daha büyük bir etki oluşturmak maksadıyla, bu suçu işleyenler finansal kurumlarda yolsuzluğa yönelmektedir. İkincisi, finansal kurumlardaki rüşvet ve yolsuzluk algısının mevduat sahipleri ve yatırımcılarda giderek artması güveni sarstığından, beraberinde finansal kurumların sağlam temeller üzerinde büyümemesini de netice verecektir (Idowu ve Obasan, 2012:367). Bu bağlamda, kara para aklama faaliyetleri, banka için bir itibar riski teşkil etmektedir. Nitekim itibar kaybı ise gelir kaybı gibi doğrudan maliyetleri, olası hukuki masraflar ve müşterilerin para çekmeleri gibi dolaylı maliyetleri ve bazı fırsat maliyetlerini netice verebilir (Harvey, 2004:336).

Bankalar üzerinden kara paranın aklanması, bankalar için büyük bir yaptırım riski de doğurmaktadır, zira gerekli tedbirleri almayarak kara para aklanmasını önleyemeyen bankalar, kara para aklamayla mücadele (anti-money laundering, AML) düzenlemeleri çerçevesinde çeşitli yaptırımlara maruz kalmaktadır. Nitekim müşterini tanı, şüpheli işlemleri izle gibi prosedürlerdeki zafiyetlerden ötürü, hükümetler tarafından 2018 yılında bankalara yaklaşık 4 milyar USD, 2019 yılında yaklaşık 8 milyar USD ve 2020 yılının ilk yarısında yaklaşık 6 milyar USD'lik para cezası verilmiştir (Sanction Scanner, 2020).

4. Kara Para Aklamaya İlişkin Düzenleyici Çerçeve

Kara para aklama, sadece modern zamanlarda belirmiş bir olgu olmayıp, düzenleyicilerin zihinlerini yüzyıllardır bir şekilde meşgul etmiş bulunmaktadır. Nitekim tarihçi Sterling Seagrave'in anlatımları etrafında, 3000 yıldan fazla bir zaman öncesinde bile, bazı Çinli tüccarlar servetlerini gizlemek maksadıyla kendi yargı çevrelerinin dışına nakit çıkarmış, bunu temin etmek için de şişirilmiş fiyatların uygulanması ya da paranın taşınabilir varlıklara çevrilmesi yollarına başvurmuşlardır (Chong ve Lopez-de-silanes, 2015:78).

Düzenleyiciler adalet hissiyle, suç para kazandırmamalı endişesine sahip oldukları gibi, daha büyük endişeleri ise bu paranın büyüklüğü ve suçlu girişimcilerin meşru sektörlerle ekonomik olarak entegre olabilme potansiyelleridir (van Duyne, 1994:58). Üstelik kara para aklamanın, terörizmin finansmanına kadar ulaşan boyutları, devletler için ulusal güvenlik kaygılarını da ortaya çıkarmıştır. Bu endişeler neticesinde, dünya genelinde çoğu devlet kara para aklamayı mücadele düzenlemeleri getirmiş -kapsam, içerik, etkililik açısından büyük farklılıklar bulunabilse de- bulunmaktadır.

Kara para aklamayı mücadelenin kurumsallaşması, 1989 tarihinde gerçekleştirilen Paris'teki G7 zirvesine dayanmaktadır (Favarel-Garrigues, Godefroy ve Lascoumes, 2007:1). Bu toplantı neticesinde uluslararası nitelikte Mali Eylem Kontrol Gücü (Financial Action Task Force, FATF) kurulmuştur. FATF, kara para aklama ve terörizmin finansmanına ilişkin global gözlemci kuruluş olup, görevlerinden biri de ulusal hükümetlerin mücadeleyi etkili bir şekilde gerçekleştirebilmeleri için uygulayacakları tedbirlere ilişkin tavsiyeleri –FATF standartları- geliştirmektir (FATF, 2020a).

2020 yılı itibariyle aralarında Türkiye'nin de yer aldığı FATF'a üye devletlerin sayısı 37 olup, Körfez İş Birliği Teşkilatı ve Avrupa Komisyonu da bölgesel organizasyonlar bağlamında üye bulunmaktadır. Türkiye, FATF'ın 1991 yılından beri üyesidir. FATF'ta gözlemci devlet statüsü de bulunmakta olup, Endonezya bu kapsamda yer almaktadır (FATF, 2020a). FATF, üye ülkelerin getirilen standartlara uyum düzeyini izlemekte olup, uyum sağlayamayan ülkelerin yaptırımlara maruz kalması söz konusu olabilmektedir (Koruk, 2019:113). Üstelik bu tarz bir yaptırımın, bir ülkenin finansal piyasaları açısından dünya genelinde olumsuz bir itibarı netice vermesi potansiyeli de bulunmaktadır.

Türkiye'de kara para aklamaya ilişkin düzenlemeler bağlamında, ilk olarak 1996 yılında 4208 Sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun kabul edilmiş, sonrasında bu Kanun yerine gelmek üzere, 11 Ekim 2006 tarihinde 5549 Sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun kabul edilmiştir. 5549 Sayılı Kanun çerçevesinde, yükümlüler belirlenerek, bu yükümlülerin kimlik tespiti, şüpheli işlem bildirimi, devamlı bilgi verme, bilgi ve belge verme, muhafaza ve ibraz gibi yükümlülükleri ile yükümlülüklerin ihlali halinde uygulanacak idari ve mali cezalar düzenlenmiş bulunmaktadır. Ayrıca 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu gibi başka kanunlar bünyesinde de kara para aklamayı mücadeleye ilişkin

hükümler yer almaktadır. Türkiye’de MASAK, 4208 Sayılı Kanun çerçevesinde kurulmuş olup, 1997 yılından beri faaliyetlerini sürdürmektedir.

ABD’de kara para aklamaya ilişkin ilk düzenleme olan Banka Gizlilik Kanunu (Bank Secrecy Act, BSA) 1970 yılında kabul edilmiş olup, bu çerçevede bankalara müşterilerin şüpheli davranışlarını raporlama zorunluluğu ile belli koşullar çerçevesinde nakit işlemlerin raporlanması zorunluluğu getirilmiştir (FinCEN, 2020a). 1986 yılında Kara Para Kontrol Kanunu ile BSA’nın uygulanması kolaylaştırılmış ve güçlendirilmiş; 1988 yılında Uyuşturucuyla Mücadele Kanunu çerçevesinde 3.000 USD’nin üzerindeki parasal enstrümanları satın alanlara kimlik kontrolü yapılması şartı getirilmiş; 1992 yılında Annunzio-Wylie Kara Para Aklamaya Mücadele Kanunu çerçevesinde BSA ihlallerinin yaptırımları takviye edilmiş; 1994 yılında Kara Parayı Baskılama Kanunu ile nakit işlem bildiri muafiyetleri şekillendirilmiş; 1998 yılında Kara Para Aklama ve Finansal Suçlar Stratejisi Kanunu ile bankacılık faaliyetlerini yürüten kuruluşlara denetleyicileri için kara parayla mücadele eğitimi geliştirilmesi yükümlülüğü getirilmiş; 11 Eylül terörist saldırısı sonrasında kabul edilen 2001 tarihli ABD Vatanseverlik Kanunu’nda (US Patriot Act) spesifik olarak yer alan bir bölüm ile uluslararası kara para aklanmasına ve yerli veya yabancı finansal kurumlar kullanılarak terörizmin finansmanına ilişkin düzenlemeler getirilmiş; 2004 yılında İstihbarat Reformu ve Terörizmin Önlenmesi Kanunu ile BSA’da değişiklik yapılarak belirli finansal kuruluşların sınır ötesi elektronik fon transferlerini raporlamasına ilişkin Hazine Bakanı’na düzenlemede bulunabilme imkanı getirilmiştir (Mugarura, 2014:78; FinCEN, 2020b). BSA’nın gerektirdiği bilgilerin analizini gerçekleştirmek ve BSA’nın gerektirdiği faaliyetlerin yönetiminden sorumlu olmak üzere, 1990 yılında Finansal Suçlar Uygulama Ağı (Financial Crimes Enforcement Network, FinCEN) kurulmuştur (FinCEN, 2020c).

5. Kara Para Aklamaya Mücadele

FATF tavsiyeleri, kara para aklama, terörizmin finansmanı ve kitle imha silahlarının yayılmasının finansmanı ile mücadele bağlamında devletlerin uygulayabilecekleri tedbirlerin kapsamlı ve tutarlı bir çerçevesini çizmekte ve getirilen uluslararası standartlar bağlamında devletlerin;

- Riskleri belirlemesi, politikalar geliştirmesi ve yerel koordinasyonu sağlaması,

- Kara para aklama ve terörizmin finansmanı faaliyetlerini takip etmesi,
- Önleyici tedbirleri alması,
- Yetkili otoritelerin güç ve sorumluluklarını tesis etmesi,
- Tüzel kişiler ve anlaşmaların gerçek lehdar bilgilerinin şeffaflık ve erişilebilirliğini artırması,
- Uluslararası işbirliğini kolaylaştırması beklenmektedir (FATF, 2020b:7).

Devletlerin kara para aklamayla mücadele bağlamında legal, idari ve operasyonel çerçeveyi tesis etmeleri bir yana, bir devletin sınırları içerisinde faaliyet gösteren yükümlü kişi ve kurumların da mücadeleye etkin bir şekilde dahil olmaları gerekir. Nitekim bankalar (ve diğer yükümlü kurumlar), kara para aklamayla dahili mücadeleyi dört basamaktan oluşan bir program çerçevesinde yürütebilir. İlk basamakta mücadele politikaları ve prosedürlerinin belirlenmesi gerekirken, ikinci basamakta programı yürütmekten sorumlu olan uyum yöneticisinin formel olarak atanması, üçüncü basamakta programa ilişkin çalışanların süregelen eğitimi ve dördüncü basamakta programın takip edildiğinden emin olunması için bağımsız bir denetim fonksiyonunun devreye girmesi yer almaktadır (Baldwin, 2003:39).

FATF tavsiyeleri bağlamında önleyici tedbirlerden biri müşteri durum tespittir. Bu bağlamda; müşterinin tanınması, güvenilir ve bağımsız bilgi ve veriler kullanılarak kimlik tespiti, lehdarın açıklığa kavuşturularak lehdarın kimliğinin makul tedbirlerle tespiti, iş ilişkisinin amacı ve doğasının anlaşılması, iş ilişkisini incelemenin devamlılığı ve gerçekleşen işlemlerin müşteri, müşterinin işletmesi ve risk profiliyle uyumlu olduğunun kontrol edilmesi gerekir (FATF, 2020b:14). Gelişmiş bir müşteri durum tespiti; tam, doğru ve tutarlı olup, makul bir güvence sağlamalıdır (Rajput, 2013:542).

Kirli para sisteme ilk enjekte edildiğinde en çok görünür olmasından ötürü, ‘müşterini tanı (know your customer, KYC)’ prensibi oldukça önemlidir. Müşterinin tanınmasıyla, şüpheli ya da olağan olmayan işlemlere karşı dikkatli olunması mümkün hale gelir (Ruce, 2011:549). KYC, finansal kurumlar ve diğer düzenlemeye tabi şirketlerin yerine getirmekle yükümlü olduğu ve birçok devlet tarafından iç düzenlemelere konu edilen bir uygulamadır. KYC politika ve prosedürlerinin etkin bir şekilde tatbiki, finansal kurumların legal, itibari, finansal, operasyonel ve yoğunlaşma risklerini azaltmakla kalmaz (de Wit, 2007:160), aynı zamanda finansal

kurumların kara para aklanmasında araç haline gelmeleri olasılığı azaldığından, finansal sisteminin bütünlüğü korunmuş olur (Rajput, 2013:541).

Yükümlü kişi/kuruluşların çalışanları, müşteri profili bağlamında; i) müşterinin sunduğu belgelerin yetersiz bilgiler içermesi, verilen bilgilerin çelişkili olması, bilgi vermekte isteksizlik ya da ibraz edilmesi/doldurulması gereken bir belgenin ibrazı/doldurulmasından kaçınılması, ii) müşterinin bankanın kara para aklamayla mücadele yöntemleri hakkında bilgi edinmeye çalışması, iii) müşterinin kimlik/adres/telefon bilgilerinin alınmasında güçlük yaşanması, iv) müşterinin kendisiyle ilişkisiz üçüncü kişilerle aynı iletişim bilgilerine sahip olması, v) işlemin yapılması için müşterinin para/hediye teklif etmesi, vi) müşterinin kara para akladığına ilişkin basında olumsuz haberlerin çıkmış bulunması, vii) müşterinin tehdit/aşırı yakınlık vb. davranışlarla ortalama davranış sınırlarını aşması, viii) işlemin gizliliğinin talep edilmesi ve ix) müşterinin riskli kişi/kurumlarla ilişkisinin varlığı gibi şüpheli durumlara dikkat etmelidir (MASAK, 2019b:21).

Öte yandan, de Wit (2007), toplamda milyonlarca müşteriye sahip olan finansal hizmetler sektörünün müşteri durum tespitini %100 gerçekleştirmesinin pratikte imkansız olduğunu belirtmiştir. Nitekim her ne kadar finansal hizmetler sektörü tarafından takip edilmesi zorunlu olan kural ve rehberler, regülatörlerce görel olarak kolay bir şekilde yürürlüğe koyulsa da, sektörün konuya yaklaşımı ise ‘nasıl?’ sorusu etrafında ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, finansal hizmetler sektörünün kara para aklanmasında kullanılması riskini yönetebilmek için geliştirebileceği çözümün, ‘risk-bazlı yaklaşım’ olduğuna vurgu yapmıştır (de Wit, 2007). Nitekim bu yaklaşım FATF tavsiyeleri içerisinde yer almakta olup, ülkelerin, kara para aklamayla mücadele çabalarının en etkili yolunun, riskin doğasıyla uyumlu önleyici tedbirleri almak olduğu ifade edilmiştir. Yüksek riskin müşteri (bir ülkede yerleşik olmayanlar, nakit yoğun işletmeler vb.), ülke/coğrafya (çeşitli yaptırım ve ambargoların uygulandığı ülkeler, yolsuzluk/suç faaliyetlerinin önemli ölçüde yoğunlaştığı ülkeler vb.) ve ürün/hizmet/işlem/teslim kanalı (anonim işlemler, bilinmeyen üçüncü kişilerden alınan ödemeler vb.) etrafında ortaya çıkabileceği belirtilerek, riskin yüksek olduğu hallerde artırılmış müşteri durum tespitinin devreye sokulması gerektiği belirtilmiştir. Bu çerçevede; müşteriye ilişkin ilave bilgiler, iş ilişkisinin niyetlenen doğasına ilişkin ilave bilgiler, fonların/refahın kaynağına ilişkin ilave bilgiler, gerçekleştirilen işlemin nedenine ilişkin ilave bilgiler, iş ilişkisinin devam edebilmesi için üst

yönetimin onayı, iş ilişkisinin izlenme kontrol sayısı ve zamanının artırılması gibi tedbirlere başvurulması önerilmektedir (FATF, 2020b).

Finansal kurumlarca müşteri hesapları izlenerek, olası kara para aklama faaliyetlerinin tespiti gerekmektedir. Bu izleme ve tespit faaliyetinin ilgili personeller tarafından bizzat yerine getirilmesi ise izlemede etkinliği zayıflatacaktır. Zira on binlerce müşterinin milyonlarca işlemi içerisinde şüpheli olanların tespiti, çok kalabalık bir ekip tarafından bile verimli ve doğru bir şekilde yerine getirilemeyebilir. Bu bağlamda, finansal kurumlar AML programları kullanmakta ve bu sistem şüphe seviyesine göre işlemleri filtreleyip sınıflayarak işlem anomalilerini denetlemektedir (Kannan ve Somasundaram, 2017:190). Öte yandan çoğu sistem kural bazlı olarak çalıştığı için yine de yetersiz kalabildiğinden, makine öğrenimi metodları geliştirilmekte ve çeşitli algoritmalar etrafında sistemlerin akıllı çözümler getirmesine yönelik araştırmalar dinamik bir şekilde yürütülmektedir (Li vd., 2017:176).

Finansal kurumların finansal suç riskini yönetebilmelerinin temel bir bileşeni de çalışanların eğitimidir. Zira bu eğitim, sadece şirketi korumak için kritik önemde olmayıp, aynı zamanda Birleşik Krallık örneğinde olduğu üzere ülke düzenlemelerinde de yer alabilmektedir. Gerçekten Birleşik Krallık'ta çalışanların hem ilgili kanunlara karşı farkındalıklarının oluşması eğitiminin, hem de kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile ilişkili olabilecek işlem ve diğer faaliyetleri tanımlayıp baş edebilmelerini sağlayacak düzenli eğitimlerin verilmesi gerekmektedir (ICA, 2020). ABD örneğinde olduğu gibi, kara para aklamayla mücadele kanunlarına uyum göstermekte başarısız olmanın hem kurum hem çalışanlar için önemli cezalara yol açabilmesi, eğitimlerin önemini daha da artırmaktadır (The Compliance Organization, 2020).

Yükümlülerin, makul bir sebebe dayanarak, kara para aklanması veya terörizmin finansmanı amacına hizmet ettiğinden şüphelendikleri işlemleri (müşteri profiline ilişkin, işlemlere ilişkin, terör örgütüyle bağlantısından şüphelenilenlere ilişkin, riskli ülke işlemlerine ilişkin vb.) yetkili otoritelere bildirmeleri, AML'nin temel bir elementi ve bir FATF standardı olup, birçok devletin (Türkiye, ABD, Birleşik Krallık, Japonya vb.) mevzuatında da düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu bildirimle yükümlü olanlara sadece finansal kuruluşlar değil, aynı zamanda belirlenen bazı finansal olmayan işletmeler ve mali müşavirler gibi bazı meslek mensupları da dahildir. Nitekim Türkiye'de 5549 Sayılı Kanun çerçevesinde “bankacılık, sigortacılık, bireysel emeklilik, sermaye piyasaları, ödünç para verme ve diğer finansal

hizmetler ile posta ve taşımacılık, talih ve bahis oyunları alanında faaliyet gösterenler; döviz, taşınmaz, değerli taş ve maden, mücevher, nakil vasıtası, iş makinesi, tarihi eser, sanat eseri ve antika ticareti ile iştigal edenler veya bu faaliyetlere aracılık edenler ile noterler, spor kulüpleri ve Cumhurbaşkanınca belirlenen diğer alanlarda faaliyet gösterenler” yükümlü olarak belirlenmiştir (m.2/1-d).

Şüpheli işlem bildirimleriyle yükümlü kişi/kuruluşların, bildirim konu işlemleri tespit edebilmeleri hususunda büyük bir özen yükümlülüğü söz konusudur. MASAK tarafından hazırlanan şüpheli işlem rehberlerinde, finansal kurumların çalışanlarına kılavuzluk etmesi anlamında, sınırlayıcı olmamak kaydıyla, şüphe taşıyan birçok hususa vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda bankalarda; i) olağan ve makul bir ekonomik/hukuki gerekçeden yoksun işlemler, ii) küçük kupürlerde para ile yüksek miktarların ödenmesi, iii) çok karşılaşılmayan dövizlerle ödeme yapılması, iv) işlemin fon kaynağının açıklanmasında zorluk yaşanması ya da bilgi vermekten kaçınılması, v) hesaba yatan/hesapta bulunan para konusunda makul olmayan bir bilgisizlik, vi) getirilen paraların özensizce paketlenmesi ya da başka maddelerin içerisinde getirildiğine işaret eden kokular yayması, vii) paranın beyan edilenden önemli ölçüde farklılık göstermesi, viii) can güvenliği/hırsızlık vb. faktörleri dikkate almaksızın sık sık yüksek meblağlarda para yatırılması/çekilmesi, ix) kredi alma amacının belirtilmesinde isteksizce hareket edilmesi, x) aynı günde ATM’lerden kartsız olarak en az 5 defa para yatırılması, xi) kar amacı gütmeyen kuruluşların işlem sıklığı/büyükliğünde ani artışların vuku bulması ya da aynı adres/yönetici/personeli paylaşmak gibi kuruluşlar arasında makul olmayan bağlantılar olması, xii) kar amacı gütmeyen kuruluşun yeterli personeli veya iletişim adresi bulunmaz iken hesap hareketlerinden yoğun faaliyetlerde buldukları kanaatine varılması ya da kuruluş fonlarının makuliyeti aşan sürelerde bekletilmesi gibi işlem/durum/davranışlara şüpheliyle yaklaşılması gerektiği açıklanmıştır (MASAK, 2019b:21-28).

MASAK, sigorta ve emeklilik şirketlerine ilişkin yayımladığı şüpheli işlem bildirim rehberinde, bu şirketlerin hangi işlemlere şüpheliyle yaklaşması gerektiğine ilişkin bazı hususlara vurgu yapmıştır. Bunlar arasında; i) müşterinin kendisiyle makul bir ilişkisi bulunmayan bir riski sigorta ettirmek istemesi, ii) müşterinin profiliyle uyumsuz bir şekilde yüksek meblağlı tek primli poliçe istemesi ya da başka şirketlerden de poliçeleri olduğunun anlaşılması, iii) müşterinin açık bir şekilde kendisiyle ilgisi olmayan üçüncü kişi adına poliçe satın almak istemesi veya tazminatın bu üçüncü kişiye transfer edilmesini talep etmesi, iv) makul olmayan bir şekilde sık sık lehdar

değişikliğine gidilmesi, v) müşterinin küçük meblağlı ve düzenli poliçe ödemeleri var iken peşin ödeme ile kalan primleri kapatmak istemesi, vi) müşterinin önemli bir kaybı olacağını bilmesine ve makul bir sebebi olmamasına rağmen vadesinden önce poliçenin geri ödenmesini talep etmesi, vii) müşterinin sağlık durumu ve yaşı ile uyumsuz bir şekilde emeklilik planına veya hayat sigortası sözleşmesine katılmak istemesi, viii) müşterinin primlerinin ilgisiz kişilerce sürekli ödenmesi, ix) poliçe bedelinin üzerinde bir ödeme yapılıp sonra müşteri tarafından hemen iade talep edilmesi, x) sigorta ettiren ve edilen arasında makul bir ilişkinin bulunmaması yer almaktadır (MASAK, 2019d:20-21).

MASAK tarafından bankalar ve sigorta/emeklilik şirketleri haricindeki diğer finansal kurumlara ilişkin şüpheli işlemler rehberlerinde de birçok şüphe taşıyan eylem/işlem/davranışa vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda, faktoring şirketlerinde, alıcının mali kapasitesinin çok üzerinde bulunan vadeli borçlarını ödemesi veya ödemenin taahhüt edilmesi halleri ile finansman ve finansal kiralama şirketlerinde, geri ödemenin müşterinin profiliyle orantısız bir şekilde yüksek taksit tutarlar içermesi veya müşterinin yüksek meblağlı bir ödemeye vade/sözleşme süresi sona ermeden krediyi kapatmak/sözleşmeyi sona erdirmek istemesi hallerine şüpheliyle yaklaşımları gerektiği açıklanmıştır (MASAK, 2019a:19). Sermaye piyasası aracı kurumlarının, i) müşterinin risk ve maliyetlerine ilişkin kayıtsız kalarak çoğu kere makuliyetten uzak ve zararlı sonuçlanan emirler vermesi/işlemler gerçekleştirmesi, ii) Kurul tarafından tüzel kişi müşterinin ortak/kurucuları hakkında işlem yasağı getirilmesi ve iii) müşterinin işlem yasağı getirilen kişiler hesabına hareket ettiği şüphesini uyandıran işlemlere dikkat etmesi gerektiği vurgulanmıştır (MASAK, 2019e:21). Yetkili müesseseler ve kıymetli maden/taşlar aracılarının, i) dövizin dövizle değiştirilmesi, ii) büyük miktarlarda döviz alınıp/satılması, iii) yüksek miktarlarda küçük banknotun büyük banknotlarla değiştirilmek istenmesi ve iv) büyük miktarda hurda altınla işlem yapılması hallerine karşı şüpheliyle yaklaşımları gerektiği ifade edilmiştir (MASAK, 2019f:20; MASAK, 2019g:20). Ödeme kuruluşları ve elektronik para kuruluşlarında, i) ulusal yetkili kurumların açıkladığı yasaklı/şüpheli listesindeki kişilere para transferi, ii) ödeme hesabının açılmasından kısa bir zaman sonra hesaba yüksek meblağlı transferler yapılmış olması ve bu transferlere ilişkin uzunca bir süre hareketsiz kalınması, iii) uzun bir süre hareketsiz kalan ödeme hesabının aniden aktif olması ve tekrar hareketsizliği bürünmesi, iv) ödeme hesabındaki hareketler ya da bakiye konusunda müşterinin ilgisiz tutumları ve v) üye işyerinin internet sitesinde satılan mal/hizmetlere ilişkin yeterli bilgi bulunmaması ya

da internet sitesi yeni faaliyete geçtiği halde yüksek tutarlarda transferlerin gerçekleşmesinin şüphe taşıdığı belirtilmiştir (MASAK, 2019h:18-19).

Her ne kadar Türkiye, Kanada vb. örneklerde olduğu gibi birçok devletin düzenlemelerinde şüpheli işlem bildirimleri için asgari bir limit belirlenmemiş olsa da, ABD örneğinde olduğu gibi şüpheli işlemin en az 5.000 USD'yi içermesi ya da işlemin toplamda 5.000 USD'ye erişmesi gibi belli bir asgari limit içeren düzenlemeler de mevcut bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, şüpheli işlemin gerçekleştirilmemiş bile olsa Kanada örneğinde olduğu gibi bu işe teşebbüs edilmesi de bildirim için yeterli görülebilmektedir (FINTRAC, 2020). MASAK'ın 2019 yılı faaliyet raporuna göre, Türkiye'de yükümlüler tarafından toplamda 203.786 şüpheli işlem bildiriminde bulunulmuş olup, bunların 174.764 tanesi bankalar, 19.225 tanesi ödeme kuruluşları ile elektronik para kuruluşları, 3.708 tanesi faktoring şirketleri, 2.745 tanesi yetkili müesseseler ile kıymetli maden aracı kuruluşları, 413 tanesi sigorta ve emeklilik şirketleri, 188 tanesi finansman şirketleri, 147 tanesi sermaye piyasası aracı kurumları tarafından bildirilmiştir (MASAK, 2019c:23). Şüpheli işlem bildiriminde bulunanların kimliklerinin gizlenerek, bu bildirimlerinden ötürü herhangi bir idari veya cezai yaptırımla karşı karşıya kalmamaları, mücadelenin etkinliği açısından önemli olup, bu husus FATF standartları içerisinde de yer almaktadır (Aykın, 2008:56).

ABD, Kanada vb. birçok devletin düzenlemesinde yer aldığı üzere, yükümlülerin, belli bir eşik miktarı aşan nakit işlemleri, şüphe barındırsın ya da barındırmamasın, ilgili otoriteye bildirmeleri de gerekebilmektedir. Nakit işlem bildirimi adı verilen bu uygulamada, örneğin ABD'de bir iş gününde miktarı 10.000 USD'yi geçen bir nakit işlemin yükümlüler tarafından bildirilmesi gerektiği gibi, kişinin kendisi veya kendisine vekaleten yapılan birden fazla işlem ya da birden fazla şubeden yapılan birden fazla işlemin toplamı da 10.000 USD'yi aşarsa yine bildirim gerekmektedir (FinCEN, 2020a). Bu bağlamda, şüpheli işlem bildiriminde yükümlülerin bir inisiyatif almaları söz konusu iken, nakit işlem bildiriminde ise bir inisiyatifleri bulunmamaktadır (Aykın, 2008:42). Nakit işlem bildiriminde bulunmak, suç ve terörist faaliyetlerin tespiti, vazgeçirilmesi ve engellenmesinde yetkili otoriteye yardımcı olma amacı taşıdığı gibi, bu bildirimde bulunmamak ya da geç bulunmak yükümlü için yaptırımları da netice verebilmektedir (AUSTRAC, 2020).

FATF tavsiyeleri bağlamında önleyici tedbirlerden biri de kayıt tutmadır. Bu bağlamda, finansal kuruluşların gerek ulusal ve uluslararası

işlemler ve gerek müşteri durum tespiti bağlamında elde ettikleri (kimlik kartı, pasaport, sürücü belgesi fotokopileri) bilgileri, gerek iş mektupları ve hesap dosyalarına dair kayıtları en az 5 yıl süreyle saklayarak, yetkili otoritenin bilgi talebi halinde hızlıca sunmaları sağlanmalıdır. 5 yıllık süre ya işlemin gerçekleştiği tarihten ya da iş ilişkisinin sona erdiği tarihten itibaren başlamalı ve gerektiğinde suçun adli takibatında delil olabileceği de dikkate alınarak, kayıtların bireysel işlemlerin yeniden oluşturulmasına izin verir yeterlilikte olması temin edilmelidir (FATF, 2020b:15).

Bankacılık sırrı, bankaların, tuttıkları kayıtları gerektiğinde yetkili otoritelere sunmalarının veya gerektiğinde müşterilerin şüpheli/nakit işlemlerini ilgili mercilere bildirimlerinin önünde bir engel teşkil etmemektedir. Bankacılık sırrı, profesyonel bir yükümlülük ve bir hak olup, finansal kurumlar bir taraftan müşterileriyle gerçekleştirdikleri işlemleri açığa çıkarmama yükümlülüğü altında iken, diğer taraftan da müşterinin çıkarlarını korumak için üçüncü kişilerin taleplerine direnme hakkına sahiptirler (Ping, 2004:376). Bankacılık sırrına dair ilk kurallar İsviçre’de konulmuş olup, sağlanan hukuki koruma da ülkeden ülkeye değişebilmektedir. Ancak bankacılık sırrı sadece legal faydaları korumaya hizmet edebilirken, illegal çıkarları korumak amacıyla kullanılmamalıdır, zira bankacılık sırrı kara para aklayanlar için güçlü bir silah haline gelebilmekte ve Bahamalar, Hollanda Antilleri, Cayman Adaları, Lüksemburg gibi devletler bankacılık sırrı cennetleri olarak anılmaktadırlar (Ping, 2004:377).

6. Sonuç

Mark Twain’in “bazıları rütbe, bazıları kahramanlar, bazıları güç, bazıları Tanrıya tapsa ve bu idealler etrafında insanlar ihtilafa düşse de, herkesin birlikte taptığı şey paradır” sözü, paranın genel geçer önemine vurgu yapmaktadır. Sağlık bir yana, yaşamın çarkları parayla döndüğü için, ister suçlular ister hukuk kurallarına uygun bir şekilde yaşama gayretinde olan insanlar olsun, para istisnasız herkese lazımdır. Öte yandan, göl suyu ile doğal kaynak suyunun her ikisinin de kimyasal bileşeni aynı olup göl suyu işlenmeden içme suyu olarak kullanılmadığı gibi, suç gelirleri de suçlular tarafından legal düzende doğrudan kullanılamamaktadır. Zira suç gelirleri, hayatın, hukukun sınırları içerisindeki olağan akışının bir neticesi değildir. Kara para, bazı klasikleşmiş yöntemler etrafında aklanabildiği gibi, yöntemler, aynı zamanda evrimin basamaklarında olduğu gibi giderek gelişmekte ve sofistike bir hale kavuşmaktadır. Teknolojik yenilikler, artan globalleşme ve değişen sosyo-ekonomik yapı, kara para aklama

faaliyetlerinde de bir dönüşümü tetiklemektedir. Dolayısıyla, kara para aklayanlar, sürece, statik değil, dinamik bir şekilde yaklaşmakta, gelişmeleri takip ederek, kendi lehlerine gerekli uyarlamaları yapabilmektedir. Aslında kripto paralarla kara para aklama faaliyeti bu uyarlanmanın en güzel örneklerinden birisidir. Yine, kara para aklayanların, dünya genelinde arkadaşlık (sevgili) sitelerine olan büyük talebi farkedip, sanal ortamda edindikleri sevgililerin hesaplarını kara para aklama amacı için kullanmaya çalışmaları, uyarlanmanın bir göstergesidir. Bu bağlamda, kara para aklama yöntemlerinin standart bir çerçevesi olmadığı gibi, yöntemlere olan rağbet de koşullara göre azalma ya da artma trendine girebilmektedir.

Kara para aklama faaliyetlerinin dünya genelinde trilyonlarca USD'lik bir hacme ulaşması, sadece devletler için makro ekonomik olumsuzlukları değil, aynı zamanda toplumsal bozulmayı da netice vermektedir. Kara para aklayanların müreffeh yaşamları ve paranın getirdiği güç ve itibara sahip olmaları, özünde hakkaniyete aykırı düştüğü gibi toplumdaki dengeleri de sarsmaktadır. Bu bağlamda kırık camlar teorisi olarak adlandırılan suç teorisinin çıkarımları da dikkate değerdir. Teori, suçun görünür işaretlerinin, sonraki suçları da cesaretlendireceğini ileri sürmektedir. Buradaki kırık cam bir metafor olup, aslında bir toplumsal çevredeki herhangi bir görünür suç işaretine vurgu yapmaktadır. Teoriye ilişkin çerçeve ilk defa 1982 yılında suç bilimciler Kelling ve Wilson tarafından 'The Atlantic' dergisinde ortaya konulmuştur. Teorinin ampirik kanıtı, 1960'ların sonlarında Stanford Üniversitesi'nden psikolog Philip Zimbardo tarafından getirilmiş olup, kaputu açık ve plakası olmayan bir araç New York City'nin fakir ve suç yoğun bir mahallesine bırakılarak terk edilmiş, sonrasında araç dakikalar içerisinde hırsızlar ve vandalların hücumuna uğrayarak, içerisinde değer arz eden ne varsa yirmi dört saat içinde çalınmıştır. Öte yandan benzer koşullarda bir araç Kaliforniya'nın zengin Palo Alto bölgesine bırakıldığında, bir hafta süresince araca dokunan olmamıştır. Ancak, bir hafta sonrasında Philip bizzat kendisi araca bir çekiçle vurduğunda, etraftaki kişiler de aracı tahrip etmek için kendisine katılmıştır. Dolayısıyla bu deney, hangi topluluk olursa olsun, suçun ve kargaşanın bir kere başlamasının olayları kontrolden çıkarabileceğine işaret etmektedir (Kelling ve Wilson, 1982). Bu çerçevede, bir toplumda suçluların suçun ekonomik meyvelerinin tadını çıkarması, toplumda suça karşı bir rağbetin artması riskini taşımaktadır. Bu ise kar topunun dağdan yuvarlanması örneğinde olduğu gibi büyük bir gölge ekonomiyi ve beraberinde yolsuzluk ve rüşvetin hakim olduğu bir idari, hukuki düzeni ortaya çıkaracaktır. Bu durum, kara para

aklamayla mücadelenin sadece makroekonomik açıdan değil, devletin genel düzeni ve toplumsal düzen açısından da önemini ortaya koymaktadır.

Kara para aklama faaliyetleriyle mücadeleye ilişkin hukuki çerçevenin tanımlanması, teorik açıdan gerekli olmakla beraber, kara para aklamayla etkin bir mücadele açısından özellikle yükümlü kişi/kuruluşların pratikte yürüttükleri önleyici faaliyetler kritik önemdedir. Finansal kurumların kendi bünyelerinde uyum politikaları geliştirerek, uyum başkanlıkları ve uyum görevlilerinin de istihdamıyla konuyu ele almaları gerekmektedir. Kara paranın legal sisteme ilk enjekte edildiği aşamada daha çok bilinebilir olması, müşterini tanı prensibi ve müşteri durum tespitini ön plana çıkarmaktadır. Bu bağlamda personel eğitimlerinin mücadeleye katkısı yadsınamaz. Ayrıca tüm müşteriler ve sunulan hizmet/ürünlerin standart bir risk taşıdığı yaklaşımının finansal kurumlarca benimsenmesi yetersizdir. Bu çerçevede risk bazlı yaklaşım benimsenerek, erken uyarı sistemi daha verimli çalışacaktır. Finansal kurumlar büyük veri analizinde her ne kadar bir takım yazılımları kullansalar da bu yazılımların belli kurallar etrafında çalışıyor olması sınırlı bir katkı sağlayabilmektedir. Bu çerçevede yapay zeka sistemleri üzerine AR-GE faaliyetlerinin yürütülmesi, milyonlarca işlem içinden belli paternleri sergileyenlerin hızlı ve doğru olarak belirlenebilmesi açısından önemlidir. Kara para aklanmasının izlenmesi ve şüpheli işlemlerin tespiti bir yana, şüpheli işlem bildirimlerinde gecikmeksizin bulunarak, yetkili otoritenin aklama faaliyetine müdahil olması temin edilmelidir. İşlemlerin şüpheli olarak nitelendirilmesi ise hassas bir süreçtir. Şüpheden bahsedebilmek için makul bir sebep olmalıdır. Makul sebebin hukuken tanımlanması ise kolay değildir. Makul sebep, bir kişinin eğitimi ve tecrübelerinden yola çıkarak, inandırıcı bir kanıt veya kaniye dayanan, ciddi bir olasılığa ilişkin iyi niyetli inançtır (Duhaim, 2019). Öte yandan, makul sebebin, makul şüphenin ötesinde bir belirlilik anlamına gelmesi ile sadece endişeye mahal veren bir durum olarak ele alınması iki uç noktadır. Bu iki uç noktanın ise ortaya çıkacak bildirim sayısı anlamında farklı sonuçları ortaya çıkacaktır. Bunun yanı sıra, kara para aklamayla mücadele bağlamında yükümlülülerin bazı maliyetlere katlanmaları bir yük olarak görülmemeli, bilakis etkin bir mücadelenin finansal sistemin sağlığını netice verdiği ve aklama faaliyetinin sistemik etkileri olduğunun farkına varılarak mücadeleye yaklaşılması gerekmektedir.

Kaynakça

- ACAMS (2020). *AML glossary of terms*. Erişim adresi: <https://www.acams.org/en/resources/aml-glossary-of-terms> (02 Kasım 2020).
- APG (2020). *Introduction to APG typologies*. Erişim adresi: <http://www.apgml.org/methods-and-trends/page.aspx?p=a4a11dca-75f2-4dae-9c25-6215103e56da> (02 Kasım 2020).
- AUSTRAC (2013). *Typologies and case studies report 2013*. Erişim adresi: <https://www.austrac.gov.au/business/how-comply-guidance-and-resources/guidance-resources/typologies-and-case-studies-report-2013> (18 Ekim 2020).
- AUSTRAC (2020). *Reporting transactions of \$10,000 and over: Threshold transaction reports (TTRs)*. Erişim adresi: <https://www.austrac.gov.au/business/how-comply-guidance-and-resources/reporting/cash-transactions-over-10000-ttr> (09 Kasım 2020).
- Aydoğan, N. ve Akpınar, Ö. (2016). Sigorta sektöründe kara para aklama: FATF raporları ve aklama tipolojileri. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 38(1), 31-55.
- Aykın, H. (2008). Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelede Şüpheli İşlem Bildirim Sistemi. *Bankacılar Dergisi*, (65), 37-65.
- Baldwin, G. (2003). The new face of money laundering. *Journal of Investment Compliance*, 4(1), 38-41.
- Brenig, C., Accorsi, R. ve Müller, G. (2015). Economic analysis of cryptocurrency backed money laundering. *Twenty-third European Conference on Information Systems (ECIS)*, May 26-29, 2015, Münster/Germany, 1-18.
- Brown, S. D. (2016). Cryptocurrency and criminality: The Bitcoin opportunity. *The Police Journal: Theory, Practice and Principles*, 89(4), 327-339.
- Buchanan, B. (2004). Money laundering—a global obstacle. *Research in International Business and Finance*, 18(1), 115-127.
- Camilleri, M. (2012). *What is the real money laundering risk in life insurance? High-risk, low-risk or no risk – that is the question*. Erişim adresi: <https://www.acamstoday.org/what-is-real-money-laundering-risk-in-life-insurance/> (25 Ekim 2020).

- Chong, A. ve Lopez-De-Silanes, F. (2015). Money laundering and its regulation. *Economics & Politics*, 27(1), 78-123.
- Cornell Law School (2020). *Money laundering*. Erişim adresi: https://www.law.cornell.edu/wex/money_laundering (02 Kasım 2020).
- Dayi, F. (2019). The global financial system's new tool: Digital money. Umit Hacıoglu (Ed.), *Blockchain economics and financial market innovation* içinde (17-40), Cham: Springer.
- de Wit, J. (2007). A risk-based approach to AML: A controversy between financial institutions and regulators. *Journal of Financial Regulation and Compliance*, 15(2), 156-165.
- Delston, R. S. ve Walls, S. C. (2009). Reaching beyond banks: How to target trade-based money laundering and terrorist financing outside the financial sector. *Case Western Reserve Journal of International Law*, 41(1), 85-118.
- EPRS (2019). *Understanding money laundering through real estate transactions*. Erişim adresi: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/633154/EPRS_BRI\(2019\)633154_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/633154/EPRS_BRI(2019)633154_EN.pdf) (31 Ekim 2020).
- Faal, E. (2003). *Currency demand, the underground economy, and tax evasion: The case of Guyana* (Working Paper WP/03/07). Washington, D.C.: International Monetary Fund.
- Favarel-Garrigues, G., Godefroy, T. ve Lascoumes, P. (2008). Sentinels in the banking industry: Private actors and the fight against money laundering in France. *The British Journal of Criminology*, 48(1), 1-19.
- FATF (2006). *Trade based money laundering*. Erişim adresi: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Trade%20Based%20Money%20Laundering.pdf> (02 Kasım 2020).
- FATF (2008). *Best practices on trade based money laundering*. Erişim adresi: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/BPP%20Trade%20Based%20Money%20Laundering%202012%20COVER.pdf> (24 Ekim 2020).
- FATF (2020a). *About*. Erişim adresi: <https://www.fatf-gafi.org/about/> (18 Ekim 2020).

- FATF (2020b). The FATF recommendations. Erişim adresi: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202012.pdf> (07 Kasım 2020).
- Ferwerda, J. (2009). The economics of crime and money laundering: Does anti-money laundering policy reduce crime?. *Review of Law & Economics*, 5(2), 903-929.
- FinCEN (2006). *Money laundering in the commercial real estate industry*. Erişim adresi: https://www.fincen.gov/sites/default/files/shared/commercial_real_estate_assessment_final.pdf (31 Ekim 2020).
- FinCEN (2010). *Advisory information*. Erişim adresi: <https://www.fincen.gov/resources/advisories/fincen-advisory-fin-2010-a001> (02 Kasım 2020).
- FinCEN (2020a). *Bank Secrecy Act requirements*. Erişim adresi: https://www.fincen.gov/sites/default/files/shared/bsa_quickrefguide.pdf (19 Ekim 2020).
- FinCEN (2020b). *History of anti-money laundering laws*. Erişim adresi: <https://www.fincen.gov/history-anti-money-laundering-laws> (07 Kasım 2020).
- FinCEN (2020c). *Law Enforcement Overview*. Erişim adresi: <https://www.fincen.gov/resources/law-enforcement-overview> (07 Kasım 2020).
- FINTRAC (2020). *Suspicious transactions*. Erişim adresi: <https://www.fintrac-canafe.gc.ca/reporting-declaration/info/rptstr-eng> (09 Kasım 2020).
- Gök, İ. Y. (2020). Yatırımcı ilgisi ve kripto para getirileri arasındaki ilişki: Ethereum ve Ripple örnekleri. Y. Demirdöğen (Ed.), *Dijital Dönüşüm ve Finansal Teknolojilere Yansımaları* içinde (129-156), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Harvey, J. (2004). Compliance and reporting issues arising for financial institutions from money laundering regulations: A preliminary cost benefit study. *Journal of Money Laundering Control*, 7(4), 333-346.
- Hendriyetty, N. ve Grewal, B. S. (2017). Macroeconomics of money laundering: Effects and measurements. *Journal of Financial Crime*, 24(1), 65-81.

- Hufnagel, S. ve King, C. (2020). Anti-money laundering regulation and the art market. *Legal Studies*, 40(1), 131-150.
- IAIS (2004). *Examples of money laundering and suspicious transactions involving insurance*. Erişim adresi: <https://iaisweb.org/file/34375/examples-of-money-laundering-october-2004> (25 Ekim 2020).
- ICA (2020). *Effective AML training: Four questions to answer*. Erişim adresi: <https://www.int-comp.org/insight/2020/january/develop-your-aml-training/> (08 Kasım 2020).
- Idowu, A. ve Obasan, K. A. (2012). Anti-money laundering policy and its effects on bank performance in Nigeria. *Business Intelligence Journal*, 6(3), 367-373.
- Jost, P. M. ve Sandhu, H. S. (2000). *The hawala alternative remittance system and its role in money laundering*. Erişim adresi: <https://www.treasury.gov/resource-center/terrorist-illicit-finance/documents/fincen-hawala-rpt.pdf> (02 Kasım 2020).
- Kannan, S. ve Somasundaram, K. (2017). Autoregressive-based outlier algorithm to detect money laundering activities. *Journal of Money Laundering Control*, 20(2), 190-202.
- Kelling, G. L. ve Wilson, J. Q. (1982). *Broken windows*. Erişim adresi: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1982/03/broken-windows/304465/> (11 Kasım 2020).
- Koruk, A. A. (2019). Mali Eylem Görev Gücü'nün gönüllü vergi uyumuna ilişkin prensipleri ve Türkiye'de Varlık Barışı'nın değerlendirilmesi. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(1), 112-131.
- Lam, C. S. ve Greenlees, M. (2017). Casino money laundering regulations—Macao and USA. *Journal of Money Laundering Control*, 20(1), 52-69.
- Levi, M. ve Reuter, P. (2006). Money laundering. *Crime and Justice*, 34(1), 289-375.
- Li, X., Cao, X., Qiu, X., Zhao, J. ve Zheng, J. (2017). Intelligent anti-money laundering solution based upon novel community detection in massive transaction networks on spark. *Fifth International Conference on Advanced Cloud and Big Data*, August 13-16, 2017, Shanghai, 176-181.
- Mackrell, N. (1996). Economic consequences of money laundering. A. Graycar ve P. Grabosky (Eds.) *Money Laundering in the 21st Century Risks and Countermeasures* içinde (29-35), Griffith: Australian Institute of Criminology.

- MASAK (2019a). *Şüpheli işlem bildirim rehberi (faktoring, finansman ve finansal kiralama şirketleri)*. Erişim adresi: <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/01/MSK-RHB-%C5%9E%C4%B0B-004-1.2.pdf> (25 Ekim 2020).
- MASAK (2019b). *Şüpheli işlem bildirim rehberi (bankalar)*. Erişim adresi: <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/MSK-RHB-%C5%9E%C4%B0B-001-1.4.pdf> (25 Ekim 2020).
- MASAK (2019c). *Faaliyet raporu*. Erişim adresi: https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2020/09/FR2019-V15_Kontrol_Onur_v4_FINAL.pdf (24 Ekim 2020).
- MASAK (2019d). *Şüpheli işlem bildirim (sigorta ve emeklilik şirketleri)*. Erişim adresi: <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/05/MSK-RHB-%C5%9E%C4%B0B-003-1.2.pdf> (25 Ekim 2020).
- MASAK (2019e). *Şüpheli işlem bildirim rehberi (sermaye piyasası aracı kurumları)*. Erişim adresi: <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/05/MSK-RHB-%C5%9E%C4%B0B-002-1.3.pdf> (26 Ekim 2020).
- MASAK (2019f). *Şüpheli işlem bildirim rehberi (kıymetli maden, taş veya mücevher alım/satımı yapanlar)*. Erişim adresi: <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/05/k%C4%B1ymetlitasmadenali msatim.pdf> (26 Ekim 2020).
- MASAK (2019g). *Şüpheli işlem bildirim rehberi (yetkili müesseseler)*. Erişim adresi: <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/05/Yetkili-M%C3%BCesseseler.pdf> (26 Ekim 2020).
- MASAK (2019h). *Şüpheli işlem bildirim rehberi (ödeme kuruluşları ile elektronik para kuruluşları)*. Erişim adresi: https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/05/Odeme_Kuruluslari_Rehber.pdf (26 Ekim 2020).
- Masciandaro, D. (1998). Money laundering regulation: The micro economics. *Journal of Money Laundering Control*, 2(1), 49-58.
- Masciandaro, D. (1999). Money laundering: The economics of regulation. *European Journal of Law and Economics*, 7(3), 225-240.
- Massy, L. (2008). The antiquity art market: Between legality and illegality. *International Journal of Social Economics*, 35(10), 729-738.

- Mikhaylov, A. ve Frank, R. (2016). Cards, money and two hacking forums: An analysis of online money laundering schemes. *2016 European Intelligence and Security Informatics Conference (EISIC)*, August 17-19, 2016, Uppsala/Sweden, 80-83.
- Morris-Cotterill, N. (2001). Money laundering. *Foreign Policy*, (124), 16-22.
- Mugarura, N. (2014). Customer due diligence (CDD) mandate and the propensity of its application as a global AML paradigm. *Journal of Money Laundering Control*, 17(1), 76-95.
- Orcutt, M. (2020). *Criminals laundered \$2.8 billion in 2019 using crypto exchanges, finds a new analysis*. Erişim adresi: <https://www.technologyreview.com/2020/01/16/130843/cryptocurrency-money-laundering-exchanges/> (30 Ekim 2020).
- Ping, H. (2004). Banking secrecy and money laundering. *Journal of Money Laundering Control*, 7(4), 376-382.
- Pramod, V., Li, J. ve Gao, P. (2012). A framework for preventing money laundering in banks. *Information Management & Computer Security*, 20(3), 170-183.
- Quirk, P. J. (1997). Macroeconomic implications of money laundering. *Trends in Organized Crime*, 2(3), 10-14.
- Rajput, V. U. (2013). Research on know your customer (KYC). *International Journal of Scientific and Research Publications*, 3(7), 541-546.
- Ruce, P. J. (2011). Anti-money laundering: The challenges of know your customer legislation for private bankers and the hidden benefits for relationship management (the bright side of knowing your customer). *Banking Law Journal*, 128(6), 548-564.
- Sanction Scanner (2020). *Anti-money laundering (AML) fines in 2020*. Erişim adresi: <https://sanctionscanner.com/blog/anti-money-laundering-aml-fines-in-2020-235> (19 Ekim 2020).
- Schneider, F. ve Windischbauer, U. (2008). Money laundering: Some facts. *European Journal of Law and Economics*, 26(3), 387-404.
- Schneider, F. (2010). Turnover of organized crime and money laundering: Some preliminary empirical findings. *Public Choice*, 144(3-4), 473-486.

- Smith, G. (2019). *Money laundering in British Columbia casinos*. Erişim adresi: <https://criticalgamblingstudies.blogspot.com/2019/08/money-laundering-in-british-columbia.html> (31 Ekim 2020).
- Statista (2020). *Global casino market gross gaming yield (GGY) from 2001 to 2019 (in billion U.S. dollars)*. Erişim adresi: <https://www.statista.com/statistics/271577/global-casino-gaming-market-revenue/> (31 Ekim 2020).
- Thanasegaran, H. ve Shanmugam, B. (2008). Exploitation of the insurance industry for money laundering: The Malaysian perspective. *Journal of Money Laundering Control*, 11(2), 135-145.
- The Compliance Organization (2020). *AML/BSA training manual*. Erişim adresi: <https://static1.squarespace.com/static/5b1565008f513060dc05bbb8/t/5c3f90f84fa51aeb15693eb9/1547669753462/AML%3ABSATraining.pdf> (08 Kasım 2020).
- Tookitaki (2020). *6 most prevalent cyber-laundering methods in APAC*. Erişim adresi: <https://www.tookitaki.ai/news-views/6-most-prevalent-cyber-laundering-methods-in-apac/#:~:text=The%20criminal%20practice%20of%20money>window%20of%20opportunities%20for%20them>. (30 Ekim 2020).
- Unger, B., Siegel, M., Ferwerda, J., de Kruijf, W., Busuioic, M., Wokke, K. ve Rawlings, G. (2006). *The amounts and the effects of money laundering*. Erişim adresi: <https://www.ftm.nl/wp-content/uploads/2014/02/witwassen-in-nederland-onderzoek-naar-criminele-geldstromen.pdf> (03 Kasım 2020).
- Unger, B. ve Ferwerda, J. (2011). *Money laundering in the real estate sector*. Cheltenham, United Kingdom: Edward Elgar Publishing.
- UNODC (2020). *Money-laundering and globalization*. Erişim adresi: <https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/globalization.html#:~:text=The%20estimated%20amount%20of%20money,governments%20have%20pledged%20to%20address>. (28 Ekim 2020).
- Ünlü, U. (2019). Kara para aklamada yeni yöntemler ve kara paranın ekonomi üzerindeki etkileri. *Sayıştay Dergisi*, (113), 155-179.
- van Duyne, P. C. (1994). Money-laundering: Estimates in fog. *Journal of Financial Crime*, 2(1), 58-74.

- Vousinas, G. L. (2017). Shadow economy and tax evasion. The Achilles heel of Greek economy. Determinants, effects and policy proposals. *Journal of Money Laundering Control*, 20(4), 386-404.
- Welling, S. N. (1993). Money laundering: The anti-structuring laws. *Alabama Law Review*, 44(3), 787-800.
- Zabyelina, Y. ve Heins, L. (2020). All that glitters: Money laundering through precious metals and minerals. In Y. Zabyelina & D. van Uhm (eds), *Illegal Mining içinde* (439-465), Cham: Palgrave Macmillan.
- Zdanowicz, J. S. (2009). Trade-based money laundering and terrorist financing. *Review of Law & Economics*, 5(2), 855-878.